

29

יראת חטא

תניא לקוטי אמרים | פרק מא

העיקר הכוונה

בפרק שעבר למדנו שכאשר אדם אינו מצליח להתמלא ברגש של יראת ה' עליו להביא את היראה אל תודעתו, להתבונן במלכות ה' ולהכיר בכך שראוי לו להתמלא יראה. יראה תודעתית זו מבטאת את יראת ה' המסתתרת בליבו, ומשלימה את עבודתו כעבד ה'.

אולם לפעמים אדם אינו מצליח להגיע אפילו במחשבה ליראת ה'. הוא חושב על גודל מלכות ה', ועל כך שה' מולך עליו באופן מיוחד, אך מחשבות אלו אינן מעוררות בו תגובה, הוא עדיין אינו נמצא בתודעה של עבד העומד לפני המלך. בעל התניא מלמד אותנו שאפילו במקרה כזה, עצם המחשבה על מלכות ה' מגלה קדושה במעשה המצווה.

בזמן שאדם חושב על כך שה' הוא מלכו, ובמעשה המצווה הוא מתכוון לעשות את רצון ה', הכוונה הזאת הופכת את מעשיו ל"עבודת עבד". מעשה המצווה אינו ביטוי לרצונו האישי, אלא לרצון ה'. וגם אם אין בו שמץ יראה באותה העת, לא בלב וגם לא במוח, היראה אינה מעכבת את העבודה, ויכולה להיות עבודת עבד גם ללא יראה. יותר מכך, עצם המחשבה של אדם על כך שה' ניצב עליו ורואה את מעשיו, גורמת לאדם לא לעבור על רצון ה' באותו רגע. הרתיעה הזאת מלעבור על רצון ה' אינה נגרמת מתחושת מלכותו של ה', אלא דומה יותר למבוכה מלעבור עבירה ליד אדם אחר, גם אם הוא אדם פשוט. לתחושה הזו התכוון רבן יוחנן בן זכאי כשברך את תלמידיו לפני מותו: "הי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם", משום ש"כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם".

מן הברכה של רבן יוחנן בן זכאי אפשר ללמוד שגם הרתיעה הפשוטה הזאת נקראת יראה. זו אמנם לא יראה עליונה, והיא ודאי לא מגיעה למדרגה של יראת בוש - שיש בה התאפסות לנוכח האלוקות, אבל זו עדיין יראה, בדרגה הפשוטה ביותר שלה - יראת חטא.

והנה, אף מי שגם במחו ובמחשבתו אינו מרגיש שום יראָה ובושָה
מפני פחיתות ערך נפשו ממקור חצבה
אף-על-פי-כן, מאחר שמתכוון בעבודתו כדי לעבוד את המלך, הרי זו
עבודה גמורה
כי היראה והעבודה נחשבות לשתי מצות במנן תרי"ג, ואינן מעכבות זו
את זו.
ועוד, שבאמת מקיים גם מצות יראָה במה שממשיך היראה במחשבתו, כי
בשעה ורגע זו על כל פנים, מורא שמים עליו
על כל פנים, כמורא בשר ודם הדיוט לפחות, שאינו מלך
המביט עליו, שנמנע בעבודו מלעשות דבר שאינו הגון בעיניו
שזו נקראת יראָה
כמו שאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו: "יהי רצון שיהא מורא שמים
עליכם כמורא בשר ודם כו'
תדעו כשאדם עובר עברה אומר שלא יראני אדם כו'
רק שיראה זו נקראת "יראה תתאָה" (תחתונה) ו"יראת חטא" שקודמת
לחקמתו
ו"יראה עלאָה" הוא "ירא בשת" כו'
דאית יראָה ואית יראָה (שיש יראה ויש יראה).

שתי כנפיים

אבל בלי יראָה כלל, לא פרחא לעילא באהבה לבדה
כמו שהעוף אינו יכול לפרח בכנף אֶחָד
דחילוי ורחימו הן תרין גִּדְפִין [שיראה ואהבה הן שתי כנפיים] [כמו שכתוב בתקונים]
וכן היראה לבדה - היא כנף אֶחָד, וְלֹא פִּרְחָא בֵּהּ לְעִילָא, אֶף שֶׁנִּקְרָאת
"עבודת עֶבֶד".

יראת החטא היא פשוטה ונמוכה מאוד, אבל אם חסרה לאדם אפילו היראה הבסיסית הזאת, הרי
המצווה שהוא עושה דומה לציפור חסרת כנף, שיכולה לחיות ולהתקיים כציפור אך חסרה לה
היכולת לעוף מעלה. מצווה שחסרה לה אחת משתי כנפי המצוות - אהבה או יראה - נחשבת מצווה,

אך אינה מתעלה אל העולמות העליונים, אינה מקבלת תוכן עליון של קדושה אלא נשארת כמעשה גשמי בעולם הזה.

כאשר אדם מקדים הכנה למצווה, ומתבונן במלכות ה' בכל העולמות ובכך שה' מולך עליו אישית באופן מיוחד, ומקבל עליו עול מלכות שמים, הוא מוסיף למצווה את כנף היראה. אך אין די בכנף אחת. לכן, כאשר הוא מתבונן במהות המצווה, שהיא התגלות רצון ה' ושעל ידה מתחברת נפשו האלוקית למקורה - מקור החיים כולם, ומעורר בתוכו את הרצון שלו לדבוק בה', הוא מוסיף למעשה המצווה את כנף האהבה ובכך הוא מעלה את מצוותו מעלה, להשפיע שפע רב בכל העולמות.

וְצָרִיךְ לְהִיזוֹת גַּם בֵּין בְּחִינַת "בֵּין", לְעוֹרֵר הָאֱהָבָה הַטְּבָעִית עַל כָּל פְּנִים,
הַמְסַתֶּרֶת בְּלִבּוֹ, שֶׁתִּהְיֶה בְּהַתְגַּלּוּת מֵחוּ
עַל כָּל פְּנִים, לְזַכֵּר אֶהְבְּתוֹ לַה' אֶחָד בְּמַחְשַׁבְתּוֹ וּבְרִצּוֹנוֹ, לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְפַּרֵּךְ
וְזֹאת תִּהְיֶה פְּנִיתוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה אוֹ הַמִּצְוָה הַזֹּאת, לְדַבְּקָה בּוֹ נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית
וְהַחַיּוּנִית וּלְבוֹשִׁיהֶן, כְּנֻזָּכָר לְעֵיל.

שאלות לסיכום ולחזרה:

1. איך עוזרת הכוונה לקיים את המצווה כעבודת עבד למלך?
2. מהי יראה תתאה?
3. מה תפקיד האהבה והיראה?